

Sosiaalisten taitojen tukeminen ryhmäsadutuksen avulla

Jenni Järvinen

Maiju Kiviniemi

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2019

Sosionomitutkinto

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomikoulutus

JÄRVINEN, JENNI & KIVINIEMI, MAIJU:
Sosiaalisten taitojen tukeminen ryhmäsadutuksen avulla

Opinnäytetyö 46 sivua, joista liitteitä 6 sivua
Toukokuu 2019

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tukea lasten sosiaalisia taitoja ja niiden kehitystä ryhmäsadutuksen avulla. Opinnäytetyössä selvitettiin, mitä sosiaalisia taitoja lapset käyttävät ryhmäsadutuksen aikana, sekä miten ryhmäsadutus soveltuu sosiaalisten taitojen tukemiseen. Tutkimuksen toiminnallinen osuus toteutettiin maaliskuun 2019 aikana järjestämällä seitsemän ryhmäsadutuskertaa kolmen hengen pienryhmälle. Ryhmä koostui kolmesta 5-vuotiaasta lapsesta. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä pirkanmaalaisen päiväkodin kanssa. Tunnistettavuuden estämiseksi päiväkodin tai tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden nimiä ei mainita.

Tutkimuksessa käytettiin laadullisia eli kvalitatiivisia menetelmiä. Lastentarhanopettajaa haastateltiin ennen toiminnan aloittamista liittyen päiväkotikäisten sosiaalisiin taitoihin ja niiden tukemiseen. Lapsia havainnoitiin ryhmäsadutustilanteissa.

Havaintojen perusteella voidaan todeta lasten käyttäneen useita sosiaalisia taitoja ryhmäsadutuksen aikana. Sosiaaliset taidot vahvistuvat, kun niitä käytetään. Tämän vuoksi voidaan päätellä ryhmäsadutuksen soveltuvan sosiaalisten taitojen tukemiseen. Menetelmässä toimitaan vertaisryhmässä, jonka on todettu tukevan sosiaalisten taitojen oppimista. Sosiaalisten taitojen kehitystä tukee myös se, että ryhmäsadutuksessa lasten on mahdollista saada aikuiselta kehuja, sekä tukea sosiaalisista tilanteista selviämiseen. Esimerkiksi ristiriitatilanteissa lapset saattavat tarvita aikuisen apua.

Tuloksia ei voida yleistää, sillä ne perustuvat vain yhden ryhmän havaintoihin. Esimerkiksi ryhmäsadutuksen aikana ilmenevät sosiaaliset taidot riippuvat lukuisista asioista, kuten lasten temperamentti- ja ryhmän sisäisistä suhteista. Tutkimuksen luotettavuutta lisäisi se, että ryhmäsadutusta tehtäisiin useassa eri ryhmässä pidempiaikaisesti.

Asiasanat: sosiaaliset taidot, sadutus, ryhmäsadutus, pienryhmä

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

JÄRVINEN, JENNI & KIVINIEMI, MAIJU:
Supporting Social Skills using Group Storycrafting

Bachelor's thesis 46 pages, appendices 6 pages
May 2019

The aim of this thesis was to support children's existing social skills and development using group storycrafting. The process of accomplishing this thesis includes arranging storycrafting meetings with three 5-year-olds children, which took place in March. The thesis was made in collaboration with day-care center from the county of Pirkanmaa.

In this qualitative study, social skills of children were investigated using storycrafting method, where the participants were organized in small groups. The thesis also determined whether the method is suitable for supporting social skills. The data for this study were collected by observing the group during storycrafting and interviewing the kindergarten teacher. The data was analyzed based on the literature.

The findings of the research suggest that group storycrafting is suitable for supporting children's social skills. The children used several social skills during group storycrafting. Social skills improve by using them. The children work in peer groups, which is proven to support learning social skills. Adults' support could help advance children's social skills. Reliability of the results could be increased with more extensive studies.

Key words: social skills, storycrafting, group storycrafting, small group

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	7
	2.1 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	7
3	SOSIAALISET TAIDOT	8
	3.1 Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot	8
	3.2 Sosiaalisten taitojen kehittyminen ja tukeminen	9
	3.3 5–6-vuotiaiden sosiaaliset taidot	11
4	SADUTUS.....	14
	4.1 Sadutusmenetelmä	14
	4.2 Sadutuksen hyödyt.....	15
	4.3 Pienryhmät ja ryhmäsadutus.....	16
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	19
	5.1 Tutkimuksen toteutus	19
	5.2 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmät.....	20
	5.2.1 Havainnointi.....	21
	5.2.2 Haastattelu	23
	5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	24
6	RYHMÄSADUTUS SOSIAALISENA TILANTEENA.....	27
	6.1 Ryhmäsadutuksessa ilmenneet sosiaaliset taidot	27
	6.2 Ryhmäsadutuksen soveltuminen sosiaalisten taitojen tukemiseen	
	30	
7	POHDINTA	33
	LÄHTEET.....	38
	LIITTEET.....	41
	Liite 1. Sadutusohje	41
	Liite 2. Saatekirje vanhemmille	43
	Liite 3. Havainnointilomake	44
	Liite 4. Haastattelurunko	46

1 JOHDANTO

Yhteiskunnalliset painotukset ohjaavat pedagogisia tavoitteita ja keskustelua varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Yhteisöllisyys ja sosiaaliset taidot ovat teemoja, joita on nostettu keskusteluissa entistä enemmän esille. (Mikkola & Nivalainen 2011, 24.) Sosiaalisia taitoja tarvitaan uusia ihmisiä tavattaessa, ihmissuhteiden luomisessa ja säilyttämisessä sekä vastavuoroisessa kommunikoinnissa. Puutteet sosiaalisissa taidoissa voivat johtaa syrjäytymiseen, aggressiiviseen käytökseen tai kiusaamiseen (Keltikangas-Järvinen 2010, 62). Kiusaamisen ehkäisyssä onkin tärkeää, että aikuinen pystyy tukemaan lapsen kehittymässä olevia sosiaalisia sekä emotionaalisia taitoja (Ahonen 2017b, 106).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostetaan sosiaalisten taitojen vahvistamista. Lapsen kielen ymmärtämisen taitoja, puheen tuottamisen taitoja sekä kielen käyttötaitoja tulisi tukea. Näitä taitoja ovat muun muassa keskustelu ja kertominen, selittäminen, vuorottelu, eläytyminen ja kohteliaat tavat. Taitojen vahvistaminen on tärkeää, sillä sosiaalisilla taidoilla on suuri merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille (Opetushallitus 2016, 23 & 41).

Sosiaaliset taidot tukevat lapsen mielenterveyttä. Kasvattaja voi opettaa lasta ryhmään sopeutumisessa, toisten huomioimisessa, kannustamisessa, kuuntelemisessa, yhdessä leikkimisessä ja ristiriitojen ratkaisussa. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala 2015 67.) Näitä taitoja opetellaan myös sadutuksessa. Sadutustilanne on erinomainen vuorovaikutushetki. Ryhmäsadutuksessa satu kerrotaan yhdessä ryhmän kanssa, jolloin kaikkien näkökulmat tulee ottaa huomioon. Samalla opitaan kuuntelemaan toisia. Toisaalta siinä harjoitellaan myös oman paikan ottamista sekä omien ajatusten ja mielipiteiden esille tuomista. Toisen kunnioitus ja arvostus ovat tärkeitä asioita sadutustilanteessa turvallisen ympäristön luomiseksi. (Karlsson 2014, 18, 34.) Sadutuksen avulla lapsi oppii huomaamaan, että hänen ajatuksillaan ja näkökulmillaan on merkitystä (Marjamäki ym. 2015, 15).

Tässä opinnäytetyössä käsitellään sosiaalisten taitojen tukemista ryhmäsadutuksen avulla. Opinnäytetyössä selvitetään, mitä sosiaalisia taitoja lapset käyttävät

ryhmäsadutuksen aikana, sekä miten ryhmäsadutus soveltuu sosiaalisten taitojen tukemiseen. Sadutusmenetelmä on pitkään kiinnostanut meitä molempia. Tutustuimme aiheeseen sosionomikoulutuksen aikana ja pääsimme soveltamaan teoriaa käytäntöön toisen harjoittelujaksomme aikana, jonka suoritimme päiväkodissa. Näiden lisäksi toinen meistä on käynyt Mannerheimin lastensuojeluliiton järjestämän Sadutus monikulttuurisen työn tukena – koulutuksen.

Harjoittelujakson aikana kokeilimme sekä yksilö-, että ryhmäsadutusta. Meitä alkoi kiinnostaa, miten sadutusmenetelmää voidaan hyödyntää. Opinnäytetyön aiheita valitessamme pohdimme ryhmäsadutusta sosiaalisena tilanteena. Halusimme lähteä tutkimaan syvemmin ryhmäsadutuksen ja sosiaalisten taitojen yhteyttä, sekä ryhmäsadutuksen vaikutusta sosiaalisten taitojen tukemiseen.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite sekä tutkimuskysymykset.

2.1 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on järjestää ryhmäsadutusta kolmen hengen pienryhmälle, johon kuuluu 5-vuotiaita lapsia. Opinnäytetyön tavoitteena on tukea lasten sosiaalisten taitojen olemassaoloa ja kehitystä ryhmäsadutuksen avulla.

Opinnäytetyössä on kaksi tutkimuskysymystä, joihin haetaan vastauksia tutkimuksen avulla. Ensimmäinen tutkimuskysymys on: ”Mitä sosiaalisia taitoja ryhmäsadutuksessa ilmenee?”. Tutkimuksessa selvitetään, mitä sosiaalisia taitoja lapset käyttävät ryhmäsadutuksen aikana. Sosiaaliset taidot kehittyvät niiden käyttämisen myötä (Keltikangas-Järvinen 2012, 162). Eli opinnäytetyössä selvitetään, mitä sosiaalisia taitoja ryhmäsadutuksen avulla voitaisiin mahdollisesti tukea. Tulokset kerätään havainnoimalla ja ne esitellään kappaleessa 6.1.

Toinen tutkimuskysymys on: ”Miten ryhmäsadutus soveltuu sosiaalisten taitojen tukemiseen?”. Opinnäytetyössä pohditaan, mitkä asiat ryhmäsadutuksessa tukevat sosiaalisten taitojen kehittymistä. Kysymykseen vastataan teorian ja havaintojen pohjalta. Tulokset on esitelty kappaleessa 6.2.

3 SOSIAALISET TAIDOT

Tässä luvussa määritellään käsite sosiaaliset taidot sekä kerrotaan sosiaalisuudesta, sillä termit saatetaan sekoittaa helposti keskenään. Luvussa kerrotaan myös sosiaalisten taitojen kehittymisestä. Tutkimuksen kohderyhmä on 5–6-vuotiaat lapset, minkä vuoksi viimeisessä luvussa esitellään tarkemmin kyseisen ikäryhmän sosiaalisia taitoja.

3.1 Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot

Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot ovat termejä, jotka sekoitetaan helposti keskenään. Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, joka tarkoittaa kiinnostusta muita ihmisiä kohtaan sekä halua olla heidän kanssaan. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17.) Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan sosiaalisesti hyväksyttävää käytöstä, joka opitaan kasvatuksen ja kokemuksen perusteella (Kauppila 2006, 125). Jokaisella on mahdollisuus oppia riittävät sosiaaliset taidot sosiaalisista tilanteista selviämiseen riippumatta temperamentti- ja piirteistä. Sosiaalisuus edesauttaa sosiaalisten taitojen kehittymistä, vaikkei olekaan edellytys taitojen oppimiselle. Sosiaalinen ihminen haluaa viettää aikaa ihmisten kanssa, minkä vuoksi hän pyrkii käyttäytymään sosiaalisesti hyväksyttäväksi. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17, 53.)

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan useita taitoja, jotka edistävät kykyä tulla toimeen muiden kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että ihminen pystyy toimimaan muiden kanssa, riippumatta siitä miten sosiaalinen hän on. Hyvät sosiaaliset taidot omaava ihminen osaa käyttäytyä sosiaalisissa tilanteissa taitavasti ja tehokkaasti, mutta myös moraalisesti ja eettisesti (Keltikangas-Järvinen 2010, 18, 23). Tämä tarkoittaa sitä, että ihminen pystyy säätelemään käyttäytymistään jokaiseen vuorovaikutustilanteeseen sopivaksi (Juusola 2011, 8). Eli ei ole sosiaalisesti taitavaa käyttäytyä aina samalla tavalla sosiaalisissa tilanteissa, vaan havainnoida tilannetta ja säädellä omaa käyttäytymistään tilanteeseen sopivaksi

(Salmivalli 2000, 85). Sosiaaliin taitoihin kuuluu sosiaalisten tilanteiden tulkinnan lisäksi keskustelutaidot, neuvottelutaidot ja sosiaaliset tunnetaidot (Kauppila 2006, 127).

Sosiaaliin tunnetaitoihin kuuluvat Kauppilan mukaan esimerkiksi omien ja toisten tunteiden havaitseminen ja ymmärtäminen, empatiataidot, tunteiden ilmaiseminen sekä omien ja toisten tunnetilojen kohtaaminen ja käsittely (Kauppila 2006, 127). Ihmisellä on taito vaikuttaa omiin mielialoihin omilla ajatuksillaan ja teoillaan (Juusola 2011, 8). Tunteiden säätelyn avulla lapsi pystyy välttämään itseään ja muita vahingoittavaa käytöstä, riippumatta tunnetilastaan (Haapasalo, Kirkkopelto & Repo 2016, 16). Sosiaaliset tunnetaidot ovat hyvin tärkeitä, sillä ne vaikuttavat ihmissuhteiden kehittymiseen ja säilymiseen. Kuten muidenkin sosiaalisten taitojen, myös tunnetaitojen perusta luodaan jo varhaislapsuudessa. Taitoja voidaan vahvistaa myöhemmin. (Juusola 2011, 96.)

3.2 Sosiaalisten taitojen kehittyminen ja tukeminen

Sosiaalinen kehitys alkaa lapsen syntymästä ja jatkuu koko elämän ajan (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 54). Sosiaalisten taitojen kehittymiseen vaikuttaa se, minkälaisessa ympäristössä lapsi kasvaa, sillä sosiaaliset taidot opitaan kasvatuksen ja kokemuksen kautta. Sosiaaliset taidot kehittyvät mallioppimisen ja läheisiltä saadun tiedon ja palautteen perusteella. Sisäiset toimintamallit ohjaavat yksilön käyttäytymistä sosiaalisissa tilanteissa. Vanhemmat, ystävät ja muut läheiset näyttävät mallia miten sosiaalisissa tilanteissa toimitaan. Vertaisryhmästä, esimerkiksi päiväkotiryhmästä, saadut sosiaaliset mallit ovat lapselle hyvin tärkeitä oppimisen kannalta. (Kauppila 2006, 131–132, 139.) Päiväkotiryhmässä lapset opettavat toisilleen sosiaalisia taitoja, kun ryhmässä harjoitellaan leikkien ohella sääntöjä sekä keskustelu- ja neuvottelutaitoja (Keltikangas-Järvinen 2012, 162).

Samanaikäisillä lapsilla voi olla hyvin suuria eroja sosiaalisissa taidoissa. Sosiaalisten taitojen puute voi johtaa haastavaan käytökseen, muun muassa aggressiivisuuteen ja kiusaamiseen (Keltikangas-Järvinen 2010, 65). Haastavaa käyttäytymistä voi olla myös ylivilkkaus, tarkkaamattomuus tai sisäänpäin suuntautunut

käyttäytyminen, kuten vetäytyminen (Ahonen 2017a, 28). Puutteellisia sosiaalisia taitoja voidaan opettaa päiväkodissa ja koulussa. Taitoja voidaan opettaa näyttämällä, kokeilemalla, havaitsemisella ja harjoittelulla (Kauppila 2006, 146). Sosiaalisia taitoja voidaan opettaa niin, että ensin keskustellaan sosiaalisista taidoista, jonka jälkeen keskustellaan oikeista ja vääristä tavoista toimia sosiaalisissa tilanteissa. Tämän jälkeen taitoa harjoitellaan ja harjoittelemisesta annetaan palautetta. Lopuksi taitoa vahvistetaan luonnollisessa ympäristössä, eli taidon käyttämisestä annetaan positiivista palautetta. (Salmivalli 2000, 183.)

Palautteen saaminen on olennainen osa sosiaalisten taitojen kehittymistä. Kun lapsi saa positiivista tai kehittävää palautetta käyttäytymisestään sosiaalisissa tilanteissa, hän voi kehittää taitojaan ja toimintatapojaan. Palautteen merkitys voi olla korjaava, motivoiva tai uutta tietoa ja uusia taitoja tarkentava merkitys. Myös positiivisilla ja negatiivisilla kokemuksilla on suuri vaikutus. Jos lapsi onnistuu sosiaalisessa ryhmätilanteessa, se rohkaisee häntä ryhmätilanteisiin jatkossakin. (Kauppila 2006, 131, 135.) Sosiaalisten taitojen edistämiseksi tulisi huomioida, että ryhmässä on turvallinen ilmapiiri, kaikki pääsevät mukaan leikkeihin eikä ryhmässä kiusata ketään. Nämä asiat ehkäisevät negatiivisia kokemuksia sosiaalisista tilanteista. (Marjamäki ym. 2015, 67.)

Sosiaalisten taitojen opettamisen lähtökohtana on otettava huomioon lapsen ikä, kypsyystaso ja persoonallisuuden piirteet. On huomioitava se, että ihmiset ovat luonteeltaan erilaisia ja jotkut lapsista ovat esimerkiksi vilkkaampia muihin verrattuna (Ahonen 2017a, 44). Sosiaaliset taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa, mutta oppimisen apuna voidaan käyttää muun muassa leikkejä ja piirtämistä. Sosiaalisten taitojen kehittäminen vaatii paljon aikaa ja toistoja, mutta on tärkeää, sillä varhainen sosiaalisten taitojen oppiminen luo pohjaa sosiaalisissa suhteissa pärjäämiselle aikuisena. (Kauppila 2006, 134, 139.)

Yksilöllisesti kohdennettu tuki on tärkeää yksilön sosiaalisten taitojen kehittämiseksi. Tulee kuitenkin kiinnittää huomiota myös siihen, että sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja tuodaan esille ja harjoitellaan myös koko ryhmän kesken arjessa. Esimerkiksi tunnetaitoja voidaan opettaa oppiaineena koko ryhmälle. Ryhmän yhteisöllisyyden edistäminen on tärkeää sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen ke-

hittämiseksi. Ryhmässä, jossa on hyvä ilmapiiri, lapset uskaltavat ilmaista mielipiteitään ja tunteitaan ilman pelkoa kiusatuksi tulemisesta. Eristetyksi tuleminen ja syrjiminen vaikeuttavat sosiaalisten taitojen kehittymistä. (Poikkeus 2011, 98–100.) Lapsi pystyy käsittelemään tunteitaan ja oppimaan uutta vain tuntiessaan olonsa turvalliseksi. Jos lapsi on epävarma turvallisuudestaan, hänen kykynsä keskittyä, painaa asioita mieleen sekä miettiä asioiden välisiä yhteyksiä heikenee. (Lajunen, Andell & Ylenius-Lehtonen 2015, 13.) Lastensuojelulainkin (2007) tarkoituksena on: ”Turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.”.

3.3 5–6-vuotiaiden sosiaaliset taidot

Esikouluikäiset ymmärtävät jo sosiaalisia tilanteita (Vilén ym. 2013, 160). Lapset kykenevät hahmottamaan myös oman käyttäytymisensä seurauksia. He kykenevät vastavuoroiseen kanssakäymiseen, esimerkiksi noudattamaan sääntöjä ja ohjeistuksia sekä muuttamaan käyttäytymistään pyydetyllä tavalla. (Nurmi 2015, 62.) Tässä iässä tavoitteena on sääntöjen ja yhteisten sopimusten noudattamisen lisäksi se, että lapset sisäistävät sääntöjen merkityksen. Sisäistämiseen vaikuttaa omatunnon kehittyminen. Vaikka lapsi ymmärtääkin oikean ja väärän eron, hän saattaa silti toimia sääntöjen vastaisesti. (Järvinen ym. 2009, 57, 64.) Rajojen kokeilu onkin tyypillistä tässä iässä (Vilén ym. 2013, 160).

Vastavuoroinen kanssakäyminen edellyttää muiden kuuntelua ja heidän puheisiinsa keskittymistä. 5–6-vuotiaiden tulisi pystyä ottamaan muiden mielipiteet ja ehdotukset huomioon sekä odottamaan omaa vuoroaan sosiaalisissa tilanteissa. (Nurmi 2015, 62.) Vastavuoroisessa suhteessa on olennaista omien mielipiteiden ja ajatusten ilmaisu, johon lapset kykenevät esikouluikässä (Vilén ym. 2013, 160). Vastavuoroisuus on edellytys inhimilliseen vuorovaikutukseen, minkä vuoksi vastavuoroisuutta seurataan ja arvioidaan tarkasti ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa (Tamminen 2004, 46).

Itsekeskeinen toiminta on normaalia vielä 5–6-vuotiaille, vaikka lapset alkavatkin ottaa muita enemmän huomioon tässä iässä. Lapset pystyvät toimimaan ryhmä- ja ristiriitatilanteissa, mutta saattavat tarvita aikuisen apua. (Vilén ym. 2013, 160.)

Esikouluikäinen pystyy jakamaan tavaroita muiden kanssa ja leikkimään yhdessä. Yhteiset leikit ovatkin hyvä tapa sosiaalisten taitojen harjoitteluun. Leikin yhteydessä lapset toimivat vastavuoroisesti, ottavat toiset huomioon ja neuvottelevat sekä oppivat mahdollisia leikkiin liittyviä sääntöjä. (Järvinen ym. 2009, 66–67.) Tässä iässä ilmenevät yleensä puutteet sosiaalisissa taidoissa ja ongelmat sosiaalisessa kehityksessä (Juusola 2011, 47).

Tunnetaidot kehittyvät paljon tässä iässä. Lapset alkavat ymmärtää toisten ihmisten tunteita. Toisten tunteiden ymmärtäminen mahdollistaa lapselle reagoimisen muiden tunteisiin, lapsi voi esimerkiksi lohduttaa surullista ystäväänsä. (Vilén ym. 2013, 160.) Omien tunteiden säätely ja itsehillintä alkavat kehittyä (Juusola 2011, 47). Tällä tarkoitetaan sitä, että lapsi osaa sopeuttaa tunnetilojaan ja käyttäytymistään erilaisiin tilanteisiin ja tilanteiden vaatimuksiin. Lapsi oppii ilmaisemaan tunteitaan yleisesti hyväksyttävällä tavalla, eli esimerkiksi ei vahingoita muita ollessaan surullinen tai vihainen. (Järvinen ym. 2009, 55.) Itsesäätely edistää selviytymistä haastavista sosiaalisista tilanteista, joita voivat olla muun muassa kiusaamis- ja riitatilanteet (Poikkeus 2011, 96). Vaikka lapsi pystyy jo säätelämään tunteitaan, saattaa pettymysten, kuten häviämisen, sietäminen olla vielä vaikeaa. (Järvinen ym. 2009, 54).

Esikouluikäiset viimeistelevät kielellisiä taitojaan. Sanavarasto on laaja, mutta sanojen taivutuksessa saatetaan tarvita aikuisen apua ja neuvoja. 5–6-vuotiaat ovat jo taitavia kuvailemaan asioita ja esineitä, esimerkiksi esineiden kokoa, määrää ja muotoa. Lasten tarinankerrontataito alkaa kehittyä neljän vuoden iästä alkaen. (Juusola 2011, 46–47.) Tarinankerrontataidot ovat yhteydessä lasten sosiaalisiin taitoihin. Eli, mikäli sosiaalisissa taidoissa on puutteita, se näkyy yleensä myös tarinankerrontataidoissa. (Lyytinen P. & Lyytinen H. 2002, 104.) Luetun ymmärtäminen perustuu valmiuteen ymmärtää ja kertoa tarinoita, joten tarinan ymmärtämisen ja kertomisen taitoja tuleekin tukea (Silvén, Mattinen, Lepola & Husu 2013, 63).

5–6-vuotiaat pystyvät ymmärtämään erilaisia ilmiöitä sekä syitä ja seurauksia johon ajattelu- ja muistitoimintojen kehittymisestä. Tässä iässä lapset nauttivatkin erilaisten asioiden pohtimisesta. (Järvinen ym. 2009, 64.) Kiinnostus symbolisiin asioihin, kuten kuolemaan, lisääntyy ymmärtämisen myötä. (Juusola 2011, 46–

47.) Lapset pohtivatkin tässä iässä elämän alkamista sekä loppumista, ja alkavat ymmärtää kuoleman lopullisuutta. Tämä saattaa ilmetä muun muassa pelkona siitä, että vanhemmat sairastuvat tai kuolevat. (Järvinen ym. 2009, 64.)

4 SADUTUS

Luvussa neljä määritellään käsitteet sadutus ja pienryhmät. Sadutusmuodoista käsitellään syvemmin ryhmäsadutusta, sillä opinnäytetyön tutkimuksen toiminnallinen osuus on toteutettu ryhmäsadutuksen avulla. Pienryhmistä kerrotaan ryhmäsadutuksen yhteydessä, sillä ryhmäsadutus on toteutettu kolmen hengen pienryhmässä.

4.1 Sadutusmenetelmä

Sadutus on Suomessa 1980 –luvulta lähtien kehitetty lapsen osallisuutta ja kuuntelua vahvistava menetelmä, jonka keksijä on koulupsykologi ja valtiotieteen tohtori Monika Riihelä. Hän kiinnostui kerronnan soveltamisesta työhönsä terapeutisena välineenä lapsen itsetunnon ja osaamisen esille nostamiseen. Riihelän aloitteesta vuonna 1995 käynnistettiin Stakesin Satukeikka-hanke. Sen myötä menetelmä tuli laajempaan tietoisuuteen, jolloin ihmiset kiinnostuivat sen soveltamisesta ja käyttämisestä työssään. Kehittämispäällikkö Monika Riihelän ja tutkija Liisa Karlssonin johtaman ja koordinoiman hankkeen aikana menetelmä sai nimekseen sadutus. (Karlsson 2014, 19, 191, 192.)

Menetelmässä saduttaja sanoo sadutettavalle: ”Kerro satu (tai tarina), juuri sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” (Karlsson 2014, 24). Tarkempi sadutusohje on liitteenä (Liite 1). Tässä menetelmässä sadutettavalla tarkoitetaan sadun kertojaa ja saduttajalla sen kuuntelijaa ja kirjaajaa. Sadutusta käytetään usein lasten kanssa, mutta myös nuori, aikuinen tai vanhus voi olla sadutettava. Menetelmää voidaan käyttää erilaisissa paikoissa ja tilanteissa, esimerkiksi päiväkotia on otollinen paikka sadutukselle. Perussadutuksessa osallistujia ovat ainoastaan sadun kertoja ja sen kirjaaja, mutta satua voidaan kertoa myös ryhmässä, jolloin puhutaan ryhmäsadutuksesta. Sadutuksessa kuunnellaan toisen ajatuksia, kirjataan ne ylös, jonka jälkeen ne luetaan ääneen. Tässä prosessissa tapahtuu vastavuoroista kohtaamista, jonka ele-

menttejä ovat kerronta ja kuuntelu. Saduttajan on tärkeää olla aidosti kiinnostunut, innostava ja aktiivinen kuuntelija. Kerrottua satua ei tule käyttää kertojan tulkitsemiseen tai hänen persoonansa määrittämiseen. (Karlsson 2014, 18, 20, 24, 32). Luomalla tilan, jossa lapsi ei koe tulevansa arvostelluksi, hän uskaltaa tuoda vapaasti esille omia ajatuksia ja kokemuksia. Sen lisäksi, että sadutuksessa annetaan mahdollisuus kertoa siitä mistä itse haluaa, annetaan myös mahdollisuus vaieta niistä asioista, joita ei halua jakaa toisille. (Riihelä 2014, 189–190.)

4.2 Sadutuksen hyödyt

Sadutuksen tärkein tehtävä on johdattaa vastavuoroiseen toimintakulttuuriin (Karlsson 2014, 19). Vastavuoroisuudella tarkoitetaan kykyä antaa ja ottaa vastaan informaatiota toisilta (Kauppila 2006, 138). Se on hyvä apuväline toisen kohtaamiseen ja kuunteluun. Työssä sitä voidaan käyttää asiakkaan tutustumiseen ja luottamuksen luomiseen. Päiväkotiarki saattaa joskus tuntua kiireiseltä, jolloin lapsesta voi tuntua siltä, ettei hänellä ole mahdollisuutta tai aikaa kertoa näkemyksiään. Saduttaminen on hyvä keino pysähtyä kuuntelemaan ja olemaan läsnä lapsen kanssa. (Karlsson 2014, 17, 18, 29.)

Sadutuksen monia hyötyjä ovat esimerkiksi kommunikoinnin, toisen näkökulman huomioonottamisen ja toisen arvostamisen opettelu (Karlsson 2014, 227). Se auttaa hiljaisempia rohkaistumaan äänensä esiin tuomisessa ja puheliaampia kiinnostumaan kuuntelemisesta (Karlsson & Riihelä 2006, 19). Sadutus mahdollistaa lapsen mielikuvituksen ja monipuolisen ilmaisun sekä moni-ilmeisen kerronnan kehittymistä. Tilanteissa lapsi oppii aktiivisuutta ja aloitteellisuutta, josta on hyötyä myös arjessa ja lapsen kasvun kehityksessä. Se rohkaisee lasta ilmaisemaan ajatuksiaan ja itseään aikuisille myös muissa tilanteissa. Sadutus on hyväksi lapsen kasvulle, luovuudelle, kehittymiselle ja oppimiselle, sillä näiden kehittymiselle hyvä alustan luo aito kuuntelu ja tarkkaavaisuus. Sadutuksen kautta lapsen kielellinen tietoisuus ja uusien käsitteiden käyttö lisääntyvät sekä sanavarasto laajenee. Sadutus voi innostaa lasta opettelemaan lukemaan ja kirjoittamaan. (Karlsson 2014, 74, 227.)

Sadutuksen hyödyt nousevat esille myös lapsen mielenterveyden edistämistä tarkasteltaessa. Sadutus vahvistaa lapsen itsetuntoa. Aikuinen on läsnä ja koh-
taa lapsen, jolloin lapsi voi tuntea itsensä arvostetuksi ja hyväksytyksi. Sadutuk-
sessa aikuisen tulee olla aidosti kiinnostunut lapsesta ja hänen ajatuksistaan.
Ryhmäsadutuksessa voidaan opetella kaveritaitoja, tukea ryhmäytymistä ja aut-
taa lasta sopeutumaan ryhmään. Kaikki edellä mainitut ovat lapsen mielenter-
veyttä edistäviä asioita. (Marjamäki ym. 2015, 13.)

Parhaiten sadutuksen hyödyt tulevat esille sadutuksen tapahtuessa säännölli-
sesti. Useaan kertaan tapahtuva sadutus auttaa lasta huomaamaan hänen tule-
van ymmärretyksi ja hän oppii ilmaisemaan itseään aikuisille. Myös saduttajalle
pitkäaikainen sadutus tuo uusia näkökulmia ja opettaa huomaamaan, mitkä asiat
lasta mietityttävät. (Karlsson 2014, 74.)

4.3 Pienryhmät ja ryhmäsadutus

Toiminnan suunnittelu pienryhmiin on pedagoginen valinta, jolla tavoitellaan
muun muassa yhteisöllisyyttä sekä vuorovaikutuksen vahvistamista ja syventä-
mistä (Järvinen & Mikkola 2015, 39). Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan ryhmän jä-
senten tunnetta yhteen kuulumisesta ja merkityksestä toisilleen (Marjanen, Mart-
tila & Varsa 2013, 20). Kuitenkin käsitteinä pienryhmät ja pienryhmätoiminta ovat
hyvin monitulkintaisia. Pienryhmätoiminnasta puhutaan yksittäisen toiminnan ra-
kentueissa pieneen ryhmään, mutta myös silloin kun pienryhmissä järjestetään
päiväkodin pedagogisesta toiminnasta suurin osa. Pienryhmät voivat olla joko
kiinteitä tai joustavia ryhmiä. Kiinteällä pienryhmällä tarkoitetaan ryhmää, jonka
ryhmänjäsenissä ei ole vaihtuvuutta. (Ahonen 2017a, 183–84.) Tässä luvussa
viittaamme suunniteltuun toimintaan, joka on järjestetty kiinteässä pienryhmässä.

Toisin kuin pienryhmällä, ei suurryhmällä ole riittävästi mahdollisuutta antaa lap-
selle tarvittavia sosiaalisen elämän valmiuksia. Pienryhmässä lapset saavat tar-
vitsemaansa huomiota niin aikuisilta kuin toisilta lapsiltakin. Siinä aikuisella on
mahdollisuus myös yksilöllisen ohjauksen toteuttamiseen, joka on pienten lasten
kehityksen kannalta tarpeellista. Vuorovaikutus ja myönteinen ilmapiiri ovat tar-
peellisia lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi. Pienryhmä mahdollistaa

näiden asioiden toteutumisen. (Marjanen ym. 2013, 158.) Tutussa pienryhmässä lapsilla on paremmat mahdollisuudet vertaissuhteiden luomiseen. Ryhmässä voidaan opetella oman toiminnan suhteuttamista tilanteeseen sopivaksi sekä tunnistamaan, mitä seurauksia ja millaisia vaikutuksia omilla teoilla on muihin ihmisiin. Pienryhmät takaavat ennakoitavan rakenteen ja luovat turvallisuuden tuntua lapsille. (Järvinen & Mikkola 2015, 39.) Lapsille tällainen pienryhmätoiminta on luonteva tapa toimia ja saadessaan itse valita he hakeutuvatkin yleensä enintään viiden lapsen ryhmiin (Karlsson 2014, 228).

Pienryhmä voi olla hyvänä apuna haastavien kasvatustilanteiden syntymisen ehkäisemisessä. Pienessä ryhmässä ohjaaja kykenee paremmin antamaan aikaa ja huomiota jokaiselle. (Ahonen 2017a, 186.) Pienessä ryhmässä jokaisella on tilaa omien mielipiteiden ja ajatusten esiin tuomiseen sekä niiden perusteluun. Samalla se mahdollistaa toisten pohdintojen ja kommenttien kuulemisen. Kunkin saadessa esittää omia ajatuksiaan ja kuulla toisten ajatuksia, syntyy mahdollisuus keskusteluun ja asioiden tarkasteluun useista näkökulmista. Ryhmän muodostuessa erilaisista lapsista, esimerkiksi tytöistä ja pojista sekä erilaisista asioista kiinnostuneista lapsista, nousee toiminnassa esiin mahdollisimman paljon eri näkökulmia. Yhteisen pohdinnan lisäksi ryhmä innostaa lapsia kokeiluun ja leikkiin. (Karlsson 2014, 228–229.)

Yksi sadutuksen muodoista on ryhmäsadutus, jossa toiminta nimensä mukaan tapahtuu ryhmässä. Puhumme tässä kappaleessa pienryhmistä ja sadutuksesta, mutta ryhmäsadutusta voidaan tehdä myös suuressa ryhmässä. Ryhmäsadutuksella voidaan tavoitella ryhmäytymistä ja yhteenkuuluvuuden tunteen luomista. Ryhmäsadutus on hyvin vuorovaikutuksellinen menetelmä, sillä siinä täytyy neuvotella yhteisestä sadusta yhdessä. Samalla se luo monia näkökulmia ja yhteisöllisyyttä. Menetelmän avulla voidaan havainnoida sitä, kuinka ryhmä toimii yhdessä. Esimerkiksi työnjako ja ryhmän kiinteyden aste tulee näkyviin yhteisen sadun kautta. (Karlsson 2014, 34.)

Lasten toimintaan kuuluu usein ilo, yhteinen nauru ja huumori. Ryhmäsadutustilanteissa näkyvät usein nämä elementit. Myös sadun lukeminen ääneen lisää yhteistä iloa ja yhteisyyttä. (Karlsson 2014, 55.) Sadunkerronnasta ryhmässä voi

muodostua yhteinen leikki, jossa luodaan saman kaavan mukaan vuorovaikutussuhde jokaisella kerralla. Lapset haluavat huvittaa toisiaan, jonka vuoksi ryhmäsadutuksessa voi esiintyä kilpailua, kun lapset haluavat naurattaa toisiaan keksimällä uusia hauskoja juonenkäänteitä. Ryhmässä kerrottujen satujen teemat voivat olla usein fyysisiä, joka korostuu etenkin silloin kun ryhmä on tyttöjen ja poikien sekaryhmä. (Paju 2004, 207.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerrotaan opinnäytetyön tutkimuksen toteutuksesta, tutkimusotteesta sekä tutkimusmenetelmistä. Luvussa tuodaan ilmi, miten sosiaalisten taitojen havainnointilomake on luotu, eli miten päädyttiin havainnoimaan tiettyjä sosiaalisia taitoja. Ennen tutkimuksen toteutusta haastateltiin ryhmän lastentarhanopettajaa liittyen sosiaalisten taitojen tukemiseen päiväkodissa. Tässä luvussa esitellään haastattelussa ilmenneitä asioita. Lopuksi pohditaan opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä.

5.1 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyö on toteutettu pirkanmaalaisessa päiväkodissa. Maaliskuun 2019 aikana järjestettiin seitsemän ryhmäsadutustuokiota 1-2 kertaa viikossa. Tuokiot järjestettiin aina samoina viikonpäivinä ja samaan kellonaikaan. Etukäteen valittu ryhmä koostui kolmesta 5-vuotiaasta lapsesta. Vanhemmilta kysyttiin lupa sadutustuokioiden nauhoittamiseen ja materiaalien käyttöön. Saatekirje vanhemmille on liitteenä 2. Helmikuussa ennen tuokioiden järjestämistä kävimme päiväkodissa tutustumassa lapsiin ja haastattelemassa ryhmän lastentarhanopettajaa. Lapset halusivat pelata tutustumiskerralla lautapelejä kanssamme.

Lastentarhanopettaja valitsi ryhmästä kolme lasta, jotka kaipaivat tukea sosiaalisten taitojen vahvistamiseen. Selvitimme lastentarhanopettajan haastattelulla hänen ajatuksiaan näiden lasten sosiaalisista taidoista. Haastattelurunko on liitteenä 2. Esille nousseita haasteita olivat esimerkiksi se, että leikkikaveriksi halutaan vain tietyt lapset, jotka ovat jo entuudestaan tuttuja. Sen vuoksi ryhmään valitut lapset eivät olleet entuudestaan kavereita keskenään. Lisäksi haasteita ilmeni muun muassa omien mielipiteiden ja ajatusten ilmaisussa, keskittymisessä sekä ristiriitatilanteissa ja niiden sanoittamisessa. Yhden lapsen kohdalla esiintyi vaikeuksia kontaktin ottamisessa muihin.

Lapset ovat iältään 5-vuotiaita ja aloittavat syksyllä esikoulun, jolloin sosiaalisten taitojen merkitys korostuu toimintaympäristön muuttuessa. Lapsen valmiutta koulunkäyntiin arvioidessa muodostuu erityisen tärkeiksi teemoiksi sosiaalisten tunteiden ja motivaation merkitys (Ahonen 2017b, 31). Koulumaailmassa odotetaan, että lapsilla on jo jonkinlaisia kykyjä muun muassa empatiaan, tunteiden säätelyyn ja itsehillintään (Juusola 2011, 197). Päädyimme ikäryhmään myös siksi, että lasten sosiaaliset taidot kehittyvät nopeasti kolmen ja kuuden ikävuoden välillä (Koivunen & Lehtinen 2015, 175).

5.2 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme tutkimusote on laadullinen, eli kvalitatiivinen, sillä käyttämämme tutkimusmenetelmät ovat havainnointi ja haastattelu. Havainnointitiedon eli kuvailevan tiedon yhdistäminen haastattelusta saatuun materiaaliin auttaa syventämään saatua tietoa. Havainnointimenetelmää käytetään monipuolisen tiedon ja yksityiskohtien saamiseksi. Havainnoinnin asteet ovat totaalinen piilohavainnointi ja totaalinen osallistuva havainnointi ja kaikki siltä väliltä. (Aaltola & Valli 2015, 150–151.) Työssämme tutkija toimii pelkkänä havainnoijana osallistumatta toimintaan.

Havainnoimme lasten sosiaalisia taitoja ja toimimista ryhmässä sadutustuokioiden aikana. Järjestimme sadustilanteet siten, että toinen toimi havainnoijana ja toinen saduttajana koko opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden aikana. Siten sekä havainnoijalla, että saduttajalla oli mahdollisuus keskittyä aidosti omaan rooliinsa toiminnan aikana. Havainnoija tarkkaili toimintaa sivusta tehden samalla muistiinpanoja. Tavoitteellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden tukemiseksi havainnoimme toimintaa teorian ja tutkimuskysymystemme pohjalta. Havainnointikertoja järjestimme yhteensä seitsemän, jotta saisimme mahdollisimman luotettavaa tietoa ja pystyisimme huomaamaan mahdollisia muutoksia. Havainnointitukemiseksi ja tulosten analysoinnin helpottamiseksi nauhoitimme sadustilanteet. Havainnointia helpotti havainnointilomake, jonka suunnittelusta kerromme luvussa 5.3. Valmis havainnointilomake on liitteenä 4.

Havainnoinnin tueksi haastattemme ryhmän lastentarhanopettajaa. Haastattelumme on puolistrukturoitu haastattelu. Meillä on avoimia kysymyksiä, joiden avulla pyrimme saamaan tietoa sosiaalista taidoista ja niiden tukemisesta sekä tutkimukseen osallistuvista lapsista. Haastattelussa keskustelimme muun muassa siitä, millaisia eroavaisuuksia päiväkotikäisten sosiaalisissa taidoissa on, sekä miten mahdolliset heikkoudet sosiaalisissa taidoissa otetaan huomioon. Kokeemme, että näihin asioihin perehtyminen ennen toiminnallisen osuuden aloittamista on tärkeää, joten kirjallisuuteen tutustumisen lisäksi haastatelimme lastentarhanopettajaa näihin asioihin liittyen. Avoimet kysymykset antavat haastateltavalle mahdollisuuden kertoa vapaasti näkemyksiään aiheesta. Haastattelurunko on liitteenä (liite 3.). Kokosimme lukuun 5.4 haastattelun antia. Nauhoitimme ja litteroimme lastentarhanopettajan haastattelun analysoinnin helpottamiseksi.

5.2.1 Havainnointi

Havainnointilomaketta luodessa tutustuttiin valmiisiin havainnointitaulukkoihin ja sosiaalisten taitojen luetteloihin. Kun luimme ja kirjoitimme teoriaa sosiaalisista taidoista, kiinnitimme huomiota taitoihin, joita saattaisi ilmetä ryhmäsadutuksen aikana. Keräsimme havainnointilomakkeeseen sosiaalisia taitoja, jotka on mahdollista osata esikouluikässä tai ne kehittyvät silloin. Suljimme pois myöhemmin kehittyvät taidot. Luokittelimme havainnointilomakkeessamme taidot sanattomiin ja sanallisiin sosiaalisiin taitoihin havainnoinnin helpottamiseksi. Tässä luvussa kerrotaan, miksi tietyt sosiaaliset taidot on valittu havainnointilomakkeeseen. Lomakkeessa olevat taidot on kursivoitu tekstistä. Valmis havainnointilomake on liitteenä 4.

Yksilöllisen esiopetuksen suunnitelmassa havainnoidaan ilmeitä ja eleitä (Lummelahti 2001, 40). Tuokioiden aikana havainnoitiin *nyökyttelevätkö* lapset. Sen lisäksi havainnointilomakkeeseen valittiin *silmien pyörittelyn tai huokailun*, jotka saattavat kertoa negatiivisista tunteista. Vastapainoksi havainnoitiin *lasten hymyilyä ja naureskelua*, jotka saattavat kertoa positiivisista tunteista. Yksilöllisen esiopetuksen suunnitelmassa havainnoidaan myös *tunteiden ilmaisua ja niiden ymmärtämistä* (Lummelahti 2001, 40). Ryhmäsadutustilanne sekä sadun juonenkäänteet, saattavat herättää monenlaisia tunteita. Tutkimuksessa havainnoitiin

miten lapset *tarkkailevat ja ymmärtävät muiden toimintaa ja tunnetiloja* sekä ilmaisevatko he omia tunteitaan vielä *muilla tavoilla* kuin nauramalla tai silmien pyörittelyllä ja huokailulla.

Oleelliseksi koettiin myös *katsekontaktin* havainnointi lasten puhuessa ja kuunneltaessa. Kauppila mainitsee lomakkeissaan myös ohjeiden *kuuntelun ja noudattamisen* (Kauppila 2006, 137, 162). Ryhmäsadutustuokioihin kuului muutamia ohjeita, joten tutkimuksessa havainnoitiin noudattavatko lapset niitä. Myös Lummelahti mainitsee havainnointitaulukoissaan ohjeiden noudattamisen (Lummelahti 2001, 37).

Toimintaan sitoutumisella tarkoitetaan keskittymistä, päämäärätietoisuutta, motivaatiota, innostumista ja viihtyvyyttä. Sadutustuokioissa nämä tarkoittavat halua osallistua toimintaan ja siitä innostumista, viihtymistä toiminnan parissa ja siihen paneutumista sekä toiminnan viemistä loppuun asti. Edellä mainitut taidot löytyvät Lummelahden yksilöllisen esikoulun suunnitelmasta. (Lummelahti 2001, 160.) Nämä sosiaaliset taidot ovat tärkeitä erilaisissa tehtävissä ja järjestetyissä toiminnissa, joita esikoulussa on enemmän kuin päiväkodissa. Sen vuoksi nämä taidot valittiin havainnointilomakkeeseen.

Tuokioiden aikana havainnoitiin lasten *osallistumista keskusteluun*. Ryhmäsadutuksen yhteydessä havainnoitiin tässä kohtaa sitä, kuinka paljon lapsi osallistuu sadunkerrontaan. Keskustelutaitoihin kuuluu myös *vuorottelu puhuessa*. Juusolan mukaan 5-7-vuotiaat kykenevät puhumaan vuorollaan (Juusola 2017, 46). Ryhmäsadutustuokioiden aikana ei jaettu puheenvuoroja, mutta havainnoitiin miten lapset antavat toisilleen tilaa vai puhuvatko he toistensa päälle. Ryhmäsadutustilanteessa saattaa ilmetä myös ristiriitoja, kun kertojia on enemmän kuin yksi. Vilénin mukaan 5-vuotias kykenee ratkaisemaan ristiriitatilanteita, vaikka saattaakin tarvita niiden selvittämiseen aikuisen apua (Vilén ym. 2011, 160). Havainnointilomakkeeseen valittiin mahdollisten *ristiriitatilanteiden ratkaiseminen ja tilanteissa toimiminen*.

Itsensä ja muiden esittely kuuluvat sosiaalisiin taitoihin, joita voidaan harjoitella. Näihin taitoihin kuuluvat myös *avun pyytäminen sekä auttaminen ja neuvominen*.

(Kauppila 2006, 127.) Yksilöllisen esiopetuksen suunnitelmassa on määritelty havainnoitavaksi *kysyminen ja vastaaminen* (Lummelahti 2004, 40). Nämä taidot valittiin havainnointilomakkeeseen, koska ne ovat tärkeitä esikoulussa. Havainnoimme myös sitä, miten lapset huomioivat toisensa keskustelutilanteissa, esimerkiksi satua aloittaessa tai lopettaessa. Kauppilan mukaan lasten tulisi oppia aloittamaan keskustelu, jatkamaan sitä ja lopettamaan se huomioiden keskustelukumppaninsa (Kauppila 2006, 138).

Sadutusmenetelmään kuuluu, että satua voidaan lukemisen jälkeen muokata. Tutkimuksessa havainnoitiin käyttävätkö lapset tätä mahdollisuutta. *Sadun muokkaaminen* kertoo siitä, että lapsi tuo ajatuksiaan ja mielipiteitään esille. Tämän lisäksi hänen on täytynyt kuunnella satua tarkasti ja keskittyä siihen, jotta hän pystyy kertomaan, miten hän haluaa muokata sitä.

5.2.2 Haastattelu

Ennen toiminnan aloittamista haluttiin selvittää, miten sosiaalisia taitoja tuetaan päiväkodissa, millaisia eroavaisuuksia päiväkotikäisten sosiaalisissa taidoissa on sekä miten mahdolliset heikkoudet sosiaalisissa taidoissa otetaan huomioon. Aiheeseen perehtyminen ennen toiminnan aloittamista on tärkeää, joten tutkimukseen osallistuvan pienryhmän lastentarhanopettajaa haastateltiin kirjallisuuteen tutustumisen lisäksi. Tämä luku on kirjoitettu ryhmän lastentarhanopettajan haastattelun pohjalta.

Lastentarhanopettajan mielestä sosiaaliset taidot ja niiden kehittäminen ovat tärkeitä ja ajankohtaisia aiheita. Hän painottaa haastattelussa päiväkotikäisten kaveritaitoja, esimerkiksi kommunikoinnista ja toisten kanssa toimeen tulemisesta. On tärkeää, että lapsi osaa olla vuorovaikutuksessa ja pyytää asioita, sillä näitä taitoja tarvitaan ryhmässä toimimiseen.

Lastentarhanopettajan mukaan päiväkotikäisten sosiaalisissa taidoissa voi olla suuria eroavaisuuksia. Eroavaisuudet näkyvät arjessa muun muassa ristiriitojen määrässä ja leikkutilanteissa. Lapsi voi hakea kontaktia esimerkiksi aggressiivi-

sella käytöksellä tai jäämällä seuraamaan leikkiä sivusta, sillä ei osaa itse sanoittaa tai kysyä saako tulla mukaan leikkiin. Käytös saattaa aiheuttaa kavereissa hämmennystä. Näissä tilanteissa lapsi tarvitsee aikuisen apua tilanteen sanoittamiseen ja ratkaisuun. Pienryhmiä muodostaessa tulee huomioida eroavaisuudet sosiaalisissa taidoissa. Ryhmässä oleva puhelias kaveri voi auttaa ja rohkaista lasta, jolla on heikkouksia sosiaalisissa taidoissa. Myös leikkiparien ja -ryhmien vaihtelu on hyvä keino tukea sosiaalisia taitoja. Toimintaa voidaan suunnitella siten että lasten täytyy käyttää sosiaalisia taitoja, esimerkiksi kannustamalla lapsia vuorovaikutusta edellyttäviin peleihin tai leikkeihin.

Sosiaalisten taitojen tukeminen voi olla haastavaa, jos ryhmässä on monta lasta, jotka tarvitsevat tehostettua tukea sosiaalisiin taitoihin liittyen. Tuen ja huomion jakaminen tasapuolisesti saattaa olla vaikeaa. Ryhmään on mahdollista saada avustaja, mikäli ryhmässä on neljä lasta, jotka tarvitsevat tehostettua tukea. Lastentarhanopettajan mukaan lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiseen vaikuttaa se, minkä ikäisenä lapsi saa kokemuksia ryhmässä toimimisesta ja sosiaalista suhteista. Näitä kokemuksia voidaan saada esimerkiksi kerhossa tai päiväkodissa.

5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Yksi osatekijä tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta tarkasteltaessa on lähteiden käyttö ja niiden luotettavuus. Opinnäytetyössä pyrittiin käyttämään ajankoh- taista ja luotettavaa kirjallisuutta. Käytettyjä lähteitä arvioitiin kriittisesti ja niiden sopivuutta opinnäytetyöhön pohdittiin. Opinnäytetyössä käytetään useita eri lähteitä, jotta opinnäytetyöhön valittu tieto olisi luotettavaa. Luotettavuuden lisäämiseksi huomioidaan useiden eri kirjoittajien näkökulmia ja ajatuksia käsitteitä määriteltäessä. Lähteitä, joiden alkuperää ei pystytä selvittämään, ei käytetä.

Jotta lapsi voi osallistua tutkimukseen, tarvitaan huoltajan kirjallinen suostumus (Kuula 2006, 147). Vanhemmat saivat saatekirjeet (Liite 1), joissa kerrottiin opin- näytetyöstä ja kysyttiin saavatko heidän lapsensa osallistua tutkimukseen. Suos- tumusta kysyttäessä tulee kertoa tutkimuksen pääaihe, jotta suostumuksen an-

taja saa riittävät perusteet päätöksensä tekoon. Lisäksi on syytä kertoa, mitä tutkimukseen osallistuminen käytännössä tarkoittaa ja miten aineistoa kerätään. Tallennemenetelmien, kuten tässä tutkimuksessa käytetyn nauhoituksen, käyttö tulee olla tiedossa ennen suostumuksen antamista. (Kuula 2006, 105–106.) Edellä mainitut asiat tuotiin ilmi saatekirjeessä, johon vanhemmat saivat tutustua rauhassa ennen päätöksen tekoa. Laitoimme saatekirjeeseen myös yhteystietomme, jotta vanhemmat tietävät keneen voivat olla tarvittaessa yhteydessä tutkimukseen liittyen. Tämä on tärkeä osa informointia (Kuula 2006, 104).

Nimettömyys ja tunnistettavuuden estäminen ovat lähtökohtia, kun sovitaan tutkittavien kanssa aineiston esittämisestä (Kuula 2006, 201). Opinnäytetyössä puhutaan pirkanmaalaisesta päiväkodista päiväkodin yhteyshenkilön toiveesta. Opinnäytetyössä ei mainita myöskään lasten tai työntekijöiden nimiä, jotta he pysyvät anonyymeinä. Olimme yhtä mieltä päiväkodin yhteyshenkilön kanssa asiasta, sillä suorat tunnisteet eivät ole tutkimuksessamme oleellisia. Tunnistamattomuuden lupaaminen saattaa helpottaa tutkittavien osallistumista ja rehellisten vastausten saamista haastattelukysymyksiimme. (Kuula 2006, 201.) Aineistot, kuten nauhoitteet ja havainnointilomakkeet, hävitetään analysoinnin jälkeen.

Ennen toiminnan aloittamista haettiin tutkimuslupa Tampereen kaupungilta. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat avoimia kysymyksiä, jotta tutkimusta ei johdateltaisi tiettyyn suuntaan tai tutkijoiden mielipiteitä ei painotettaisi. Samasta syystä lastentarhanopettajan haastattelukysymykset ovat avoimia. Haastattelukysymykset liittyvät sosiaalisten taitojen tukemiseen päiväkodissa ja tutkimukseen osallistuvien lasten sosiaalisiin taitoihin. Lastentarhanopettajan arviointeihin saattaa vaikuttaa hänen vuorovaikutussuhteensa tutkimukseen osallistuvien lasten kanssa (Salmivalli 2000, 80).

Kävimme päiväkodissa tutustumassa ennen sadutustuokioiden aloittamista. Tällä pyrittiin siihen, että lasten käyttäytyminen olisi luonnollisempaa tutkimustilanteessa, kun olisimme ehtineet jo tavata ja tutustua heihin. Haastattelu- ja sadutustilanteet nauhoitettiin analysoinnin luotettavuuden lisäämiseksi. Nauhoittamiseen on pyydetty lupa vanhemmilta ja haastateltavalta lastentarhanopettajalta. Havainnoinnin luotettavuutta ja sujuvuutta lisättiin muistiinpanoilla, jotka on tehty

sosiaalisten taitojen havainnointilomakkeen pohjalta. Muistiinpanojen kirjoittaminen tilanteessa on tärkeää, sillä muistinvaraan jätetty tieto saattaa olla puutteellista tai valikoitua. Havainnointilomake helpottaa havainnointitilannetta, sillä sen avulla osataan kiinnittää huomio tämän tutkimuksen kannalta oleellisiin asioihin. Muistiin tulee kirjoittaa ne asiat, jotka ovat joko suoraan tai mahdollisesti tutkimuksen aihepiiriin liittyviä. (Aaltola & Valli 2015, 156–157.) Havainnointilomake on liitteenä 5. Havainnoijan läsnäolo saattaa vaikuttaa lasten käyttäytymiseen sadutustuokioiden aikana. Mikäli passiivinen havainnoija on läsnä pidemmän aikaa, ryhmä tottuu tilanteeseen (Aaltola & Valli 2015, 152). Toimintakertoja päiväkodilla pyrittiin järjestämään ajan puitteissa mahdollisimman monta, jotta lapset tottuisivat havainnoijan läsnäoloon.

Tutkimuksen luotettavuutta voisi lisätä se, että aihetta tutkittaisiin useammassa päiväkodissa tai päiväkotiryhmässä pidempiaikaisesti. Tämä tutkimus pohjautuu vain yhden ryhmän kokemuksiin ja havainnointeihin, joten saatu tieto ei ole yleistettävää. Resurssien puitteissa tutkimusta ei voitu laajentaa.

6 RYHMÄSADUTUS SOSIAALISENA TILANTEENA

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat ”Mitä sosiaalisia taitoja ryhmäsadutuksessa ilmenee” ja ”Miten ryhmäsadutus soveltuu sosiaalisten taitojen tukemiseen”. Tässä luvussa vastataan näihin kysymyksiin havaintojen ja teorian pohjalta. Havainnointilomakkeessa olevat sosiaaliset taidot on kursivoitu luvusta 6.1.

6.1 Ryhmäsadutuksessa ilmenneet sosiaaliset taidot

Oman vuoron odottaminen kuuluu sosiaalisiin taitoihin. Taito opitaan yleensä esi-kouluiässä. (Nurmi 2015, 62.) Ryhmäsadutustuokioiden aikana lapset kertoivat satuja pääasiassa *vuorotellen*, vaikka puhuivatkin välillä toistensa päälle. Lapset *neuvoivat* toisiaan kerronnan ja kuuntelun aikana. Esimerkiksi yksi lapsista rauhoitteli muita sanomalla ”nyt kuunnellaan satu”, kun muut lapset alkoivat käyttäytyä levottomasti. Joskus lapset kannustivat toisiaan jatkamaan satua sanomalla ”kerro lisää”. Lapset *tarkkailivat toistensa toimintaa*. Mikäli joku ei ollut hetkeen sanonut mitään, he saattoivat kommentoida sanomalla ”- ei ollenkaan kertonut”. Muut lapset saattoivat kannustaa toisiaan kertomaan sanomalla esimerkiksi ”sit-ten on sun vuoro”.

Muiden ihmisten *kuuntelu* ja heidän puheisiinsa keskittyminen ovat sosiaalisia taitoja (Nurmi 2015, 62). Kuunteleminen on tiedon saannin kannalta tärkeä taito, joka merkitsee toisten kunnioittamista ja arvostamista (Kallio, Kerola & Kujanpää 2013, 73). Lapset kuuntelivat ryhmäsadutustuokion aikana toisiaan hyvin tarkkaavaisesti. Tämän huomasi muun muassa siitä, että lapset pystyivät jatkamaan toistensa lauseita ja yhteistä satua. He myös *kommentoivat toistensa kertomia asioita* satuun liittyen. Esimerkiksi yksi lapsista puhui itse keksimäänsä avaruuskieltä. Toinen lapsi kommentoi hänen käyttäytymistään sanomalla ”Se sekos”. Lapset kuuntelivat tarkasti myös saduttajaa hänen lukiessaan sadun. He reagoivat satuun muun muassa ilmeillä, naurulla tai ehdottamalla sadun muokkaamista.

Ryhmäsadutuksessa saattaa ilmetä ristiriitatilanteita, kun lapset ovat eri mieltä esimerkiksi siitä, miten satua jatketaan. 5–6-vuotiailla *toiminta ristiriitatilanteissa*

yleensä onnistuu aikuisten avustamana (Vilén ym. 2013, 160). Tilanteita selvittäessä tarvitaan ongelmanratkaisutaitoa. Ongelmanratkaisutaito kehittyy ongelmia kohdatessa ja ratkaistaessa. Taito vaatii muun muassa joustavuutta ja luovuutta. (Kallio, Kerola & Kujanpää 2013, 111.) Yhdessä tuokiossamme esiintyi ristiriitatilanne, kun lapset halusivat laittaa satuun eri sanat. Lause oli aluksi ”Kalat söivät terävillä hampailla”. Yksi lapsista halusi laittaa kalat-sanat tilalle kakat. He tarvitsivat aikuisen ohjausta tilanteessa ja vaihtoehtojen pohdinnassa. Lapset kumminkin itse ratkaisivat ristiriitatilanteen siten että molemmat sanat tulivat satuun. Lopuksi lause oli että ”Kalat ja kakat söivät terävillä hampailla”.

Esittäytyminen on tärkeä sosiaalinen taito, sillä taitoa tarvitaan uusien suhteiden luomiseksi. Taito on tärkeä osa tutustumista, joka saattaa johtaa ystävyysuhteiden luomiseen. Myös *muiden esitteleminen* on tärkeä taito, joka ilmaisee toisen ihmisen arvostamista. (Kallio, Kerola & Kujanpää 2013, 19, 89.) Esittäytymistä harjoiteltiin joka tuokion alussa. Lapset esittelivät joskus itsensä, mutta välillä myös muut ryhmäläiset. Hyvät tavat, kuten esittäytyminen, tervehtiminen ja kiittäminen helpottavat sosiaalista vuorovaikutusta. Hyviä tapoja opitaan yleensä kasvattajan antaman mallin avulla. (Järvinen ym. 2009, 81.) Lapset saivat halutessaan piirtää satuunsa liittyvän kuvan sadun kerronnan jälkeen osana tuokiotamme. Piirtämisen aikana lapset tarjosivat ja pyysivät toisiltaan kyniä, ja *kiittivät* niitä saadessaan. Kiitoksen ilmaiseminen kuuluu varhaisiin sosiaalisiin taitoihin, samoin kun ”ole hyvä”-ilmaisu (Kauppila 2006, 138).

Sosiaalisissa tilanteissa toimiessa *katsekontaktilla* on suuri merkitys. Katsekontaktin ylläpitäminen saattaa olla hankalaa, mutta sitä voi oppia käyttämään. (Kallio, Kerola & Kujanpää 2013, 57.) Lasten katsekontaktia saduttajaan sekä muihin lapsiin havainnoitiin ryhmäsadutustuokion aikana. Kaikki lapset ottivat katsekontaktia ryhmäläisiin ja saduttajaan, osa vähemmän ja osa enemmän. Yhden lapsen kohdalla huomattiin selkeä muutos katsekontaktissa ensimmäisten ja viimeisten kertojen välillä. Alussa lapsi katseli pääasiassa seiniä ja muita lapsia, mutta viimeisten tuokioiden aikana hän otti aktiivista katsekontaktia myös saduttajaan puhuessaan ja kuunnellessaan. Sanattomiin sosiaalisiin taitoihin kuuluu katsekontaktin lisäksi muun muassa *nyökyttely*, mitä lapset tekivät sadun kerronnan ja kuuntelemisen aikana.

Kysyminen on sosiaalinen taito (Lummelahti 2004, 40). Lapset kysyivät toisiltaan selityksiä sadunkerronnan aikana. Esimerkiksi yksi lapsista kysyi että: ”mikä on pelle?”. Muut *vastasivat* hänelle selittämällä mitä sana tarkoittaa. Myös *auttaminen* on sosiaalinen taito, jota voidaan harjoitella esimerkiksi mallin ja kehumisen avulla (Juusola 2011, 57).

Vastavuoroisuudella tarkoitetaan kykyä antaa ja ottaa vastaan informaatiota toisilta. Lasten tulisi oppia aloittamaan keskustelu, jatkamaan sitä ja lopettamaan se huomioiden keskustelukumppaninsa. Lasten oli helppo harjoitella tätä ryhmäsadutustuokion aikana. Jokainen lapsista oli jollain kerralla sadun aloittajana, eli kaikki saivat harjoitella keskustelun ja sadun aloittamista. Lapset pitivät keskustelutilannetta yllä jatkamalla satua. *Omien mielipiteiden ja ajatusten esille tuominen* ovat sanallisia sosiaalisia taitoja. (Kauppila 2006, 138.) Lapset toivat ajatuksiaan esille kertomalla, miten satua jatketaan. He ilmaisivat myös mielipiteitään muiden kertomista sadun osista ja siitä, koska satu lopetetaan. Yleensä satu lopui siihen, että lapset eivät keksineet sadulle jatkoa ja hiljenivät, minkä jälkeen joku lapsista kertoi sadun loppuvan. Lapset siis *huomioivat toisensa* satua lopettaessa. Välillä lapset huomioivat toisensa myös satua aloittaessa. He katselivat toisiaan ja odottivat jonkun aloittavan sadun.

Kuuden vuoden iässä lapsen tulisi *osata kuunnella ja noudattaa ohjeita*, jotta hän pärjäisi sosiaalisissa suhteissa (Juusola 2011, 55). Kehotimme lapsia muun muassa istumaan tyynylle saduttajan kanssa ja kertomaan satua. Sadun kerronnan aikana pyysimme lapsia hidastamaan, jos he huusivat toistensa päälle, eikä saduttaja ehtinyt kirjoittaa heidän sanomisiaan. Lapset kuuntelivat ohjeita vaihtelevasti. Joinakin kertoina lapset jaksoivat alussa keskittyä enemmän sadun kerrontaan, mutta muuttuivat loppua kohden levottomiksi. Levottomuudesta voivat kertoa muun muassa keskittymiskyvyn ja tarkkaavaisuuden häiriöt, yliaktiivisuus, oppimisvaikeudet, ohjeiden noudattamattomuus sekä ongelmat oman vuoron odottamisessa ja paikalla pysymisessä. Joskus levottomuus voi ilmetä myös häiriköintinä ja väkivaltaisuuksina. (Tahkokallio 2003, 99.) Kaikilla lapsilla ilmenee toisinaan levotonta käyttäytymistä, mutta eniten sitä esiintyy alle kouluikäisillä. Tulee kumminkin huomioida ihmisten erilaisuus ja se, että osa lapsista on vilkkaampia muihin verrattuna. (Ahonen 2017a, 43–46.) Vertaisryhmällä on suuri vaikutus lapsen mahdolliseen levottomuuteen, sillä levottomuus tarttuu helposti (Turunen

2005, 85). Lasten puhuminen toistensa päälle vaikutti useimmiten innostukselta, jolloin malttamattomuus haastoi oman vuoron odottamista.

Ryhmäsaduissa on tyypillistä se, että lapset pyrkivät naurattamaan toisiaan (Paju 2004, 207). Järjestettyjen tuokioiden aikana lapset *tarkkailivat toistensa tunteita ja reaktioita*, varsinkin hauskoja juttuja puhuttaessa ja kuunnellessa. Lapset *hymyilivät ja nauroivat* paljon satujen aikana. He huomasivat melko nopeasti ensimmäisten sadutuskertojen aikana mitkä jutut naurattavat muita ryhmäläisiä. Nämä aiheet toistuivatkin useasti seuraavia satuja kerrottaessa. Esikouluiässä lapsille onkin hyvin tärkeää yhteistyössä koettu yhteinen ilo, jonka luomisessa lapsi voi olla aktiivisena toimijana (Turunen 2005, 86). Sadunkerronnasta saat- taakin muodostua yhteinen leikki, jossa vuorovaikutus luodaan aina samalla ta- valla, esimerkiksi tuokioiden aikana syntynyttä yhteistä huumoria käyttäen. Fyy- siset sadut, muun muassa kakka- ja pissasadut, ovat yleisesti suosittuja ryhmä- satuina. (Paju 2004, 207.)

Juusolan mukaan tunteiden säätely on tärkein sosiaalinen taito. Tällä tarkoitetaan myös myönteisten tunteiden vahvistamista, eli muun muassa toisen iloon ja huu- moriin yhtymistä. (Juusola 2011, 96.) Kuten aiemmin mainittiin, lapset yhtyivät toistensa iloon ja nauruun. Empatian oppiminen on tärkeää, jotta lapsen vuoro- vaikutus muiden lasten kanssa olisi hyväksyttävää. Empatiaan kuuluu esimer- kiksi toisten tunteiden ymmärtäminen ja niihin eläytyminen. (Vilén ym, 157.) Yh- dessä koetut myönteiset tunteet, kuten ilo, vahvistavat ryhmän sisäisiä suhteita. Oppiminenkin on laadukkaampaa silloin kun taitojen opettelu yhdistyy ilon tuntei- siin (Juusola 2011, 97, 105).

6.2 Ryhmäsadutuksen soveltuminen sosiaalisten taitojen tukemiseen

Koemme, että ryhmäsadutusmenetelmä soveltuu sosiaalisten taitojen tukemi- seen. Sosiaaliset taidot kehittyvät, kun niitä käytetään (Keltikangas-Järvinen 2012, 162). Kerroimme luvussa 6.1 että lapset käyttivät ryhmäsadutuksen aikana useita sosiaalisia taitoja. Yhteisen sadun kerronnan aikana on luontevaa muun muassa kuunnella muita ja ottaa heidät huomioon sekä tuoda omia ajatuksia ja

mielipiteitä esille. Lapset käyttivät myös sosiaalisia tunnetaitoja, kuten toisten tunteisiin yhtymistä.

Lapsen on mahdoton oppia tärkeitä sosiaalisia taitoja ilman että hän pystyy harjoittelemaan niitä käytännön tilanteissa (Repo 2013, 121). Koemmekin että ryhmäsadutus on hyvä käytännön tilanne, missä on mahdollista käyttää monia sosiaalisia taitoja. Lastentarhanopettajan mukaan lapsilla oli vaikeuksia muun muassa kontaktin ottamisessa muihin, keskittymisessä sekä omien mielipiteiden ja ajatusten esille tuomisessa. Vastavuoroinen kohtaaminen, kerronta ja kuuntelu ovat olennainen osa sadutusmenetelmää (Karlsson 2014,18). Lapset käyttäytyivätkin ryhmäsadutustuokioiden aikana hyvin vastavuoroisesti, ottaen kontaktia muihin sekä tuomalla omia ajatuksiaan esille kerronnan muodossa. Tarinan jatkaminen vaati myös keskittymistä muiden kerrontaan, sillä lapset jatkoivat toistensa lauseita ja yhteistä satua.

Sosiaalisten taitojen kehittäminen on tehokkainta 3-5 lapsen pienryhmässä. Pienryhmissä työskentely edistää oppimista voimakkaasti, minkä vuoksi vertaisryhmän merkitystä tulisi hyödyntää ohjatussa toiminnassa, jolla on tavoitteita esimerkiksi sosiaalisten taitojen vahvistamiseen liittyen (Vilén ym, 463, 468). Järjestimme ryhmäsadutustuokioita kolmen hengen pienryhmälle. Ryhmä oli mielestämme sopivan kokoinen tavoitteisiin nähden. Lapset pystyivät tuomaan omia ajatuksiaan esille, mutta joutuivat ottamaan myös muut huomioon. Kun jo opittujen sosiaalisten taitojen käyttö aiheuttaa myönteisiä kokemuksia vertaisryhmässä, lapsen sosiaaliset taidot vahvistuvat. Vertaisryhmissä lapsi kokeekin usein hyväksyntää ja yhteenkuuluvuutta. (Järvinen ym. 2009, 161.)

Kauppilan mukaan vertaisryhmästä, kuten päiväkotiryhmästä, saadut sosiaaliset mallit ovat olennainen osa sosiaalisten taitojen kehittymistä. (Kauppila 2006, 139). Toiminnalliset ryhmämenetelmät sopivat sosiaalisten taitojen opettamiseen, sillä ryhmässä voidaan harjoitella toisen asemaan asettumista sekä vuorovaikutustaitoja (Jalovaara 2006, 98). Näistä syistä sekä kokemuksistamme joutuemme koemme, että sadutusmuodoista ainakin ryhmäsadutus soveltuu hyvin sosiaalisten taitojen tukemiseen.

Ryhmäsadutusmenetelmä sopii sosiaalisten taitojen tukemiseen myös siksi, että lapset saavat tarvittaessa aikuiselta tukea ja palautetta. Lapsen saadessa positiivista tai negatiivista palautetta käyttäytymisestään, hän voi kehittää taitojaan ja toimintatapojaan sosiaalisesti hyväksyttävämpään suuntaan. Palautteen merkitys voi olla korjaava, motivoiva tai uutta tietoa tai taitoa tarkentava merkitys. (Kauppila 2006, 131.) Kun aikuinen neuvoo rakentavia tapoja sosiaalisten tilanteiden, kuten ristiriitojen, hoitamiseen, lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät (Juu-sola 2011, 34). Yhdellä lapsella oli lastentarhanopettajan mukaan ongelmia ristiriitatilanteiden sanoittamisessa ja ratkaisemissa. Ryhmäsadustuokioiden aikana esiintyi ristiriitatilanteita, jotka saatiin ratkaistua aikuisen tuen avulla.

7 POHDINTA

Sosiaalisten taitojen tukemiseen on löydetty useita toimivia menetelmiä, kuten pelaaminen, leikkiminen ja fyysinen esiintyminen (Ikonen 2001, 159). Vuorovai-
kutuksen ja sosiaalisten taitojen käyttäminen ovat edellytyksiä ryhmäsadutuksen on-
nistumiselle. Ryhmäsadutusta ei voida muodostaa ilman sosiaalisten taitojen käyttä-
mistä, kuten omien ajatusten esille tuomista ja muiden kuuntelua. Esiopetuksen
opetussuunnitelman perusteissa mainitaan, että monipuoliset työtavat ovat olen-
nainen osa esiopetuksen toimintaa. Näiden työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaa-
vat esiopetukselle asetetut tavoitteet ja tehtävät sekä lasten tarpeet. Monipuoli-
silla työtavoilla muun muassa vahvistetaan lasten sosiaalisten taitojen kehitty-
mistä (Opetushallitus 2014, 28). Oiva Ikonen toteaa teoksessaan ”Oppimisval-
miudet ja opetus” että, ”Samoin kun tarvitsemme useita metodeja opettaes-
samme kouluaineita, samoin tarvitsemme useita metodeja opettaaksemme lap-
sille, kuinka tulla toimeen muiden kanssa.” (Ikonen 2001, 156). Kokemuksiemme
perusteella ryhmäsadutus voisi olla yksi näistä metodeista.

Toteutimme opinnäytetyön toiminnallisen osuuden siten, että koko tutkimuksen
ajan toinen meistä toimi saduttajana ja toinen havainnoijana. Koimme tämän to-
teutustavan toimivaksi monestakin eri syystä. Sen ansiosta pystyimme kumpikin
keskittymään omaan tehtäväämme aidosti ja omaksumaan roolin. Jatkuvuuden
ansiosta saduttajan oli helpompi luoda turvallinen suhde lapsiin. Roolien vaihto
olisi saattanut hämmentää lapsia ja silloin myös meillä olisi saattanut mennä ai-
kaa uuden roolin omaksumiseen. Lapset tottuivat nopeasti siihen, että havain-
noija oli toiminnassa mukana vain sivustaseuraajana, eikä läsnäolo tuntunut häi-
ritsevän lasten käyttäytymistä tai ryhmän dynamiikkaa.

Lasten sadut olivat hyvin vauhdikkaita ja moni-ilmeisiä. Juonenkäännteitä oli pal-
jon ja teemat vaihtelivat. Lapsia naurattavat asiat ja teemat eivät välttämättä au-
kea aina aikuisille. Saduttajan pitikin monesti tutkailla omia tunteitaan, kun lasten
satujen teemat olivat usein pissakakka-aiheisia. Kuitenkin nämä asiat naurattivat
kaikkia yhteisesti ja lapset innostuivat sadun kertomisesta. Myöhemmin löy-
simme lasten kertomuksista saman huumorin, minkä lapset löysivät jo sadutusti-
lanteessa. Lapset eivät kainostelleet kertoa satuja aiheista, jotka saattavat tuntua

aikuisista epämukavalta. Esimerkiksi kuolema-aihe lasten kertomissa saduissa saattaa herättää aikuisissa epämukavia tunteita. Lapset kuitenkin leikkittelivät teemalla. Sadutustilanteessa lapsen sallitaan kertoa sellainen satu kuin hän itse haluaa. Aikuisen tunteet, joita lapsen kertoma satu herättää, eivät saa näkyä lapselle, sillä ne saattavat vaikuttaa sadunkerrontaan. Tämä saattaa olla ammattilaiselle vaikeaa, sillä esimerkiksi päiväkodissa on tyypillistä torua lapsia sopimattomasta kielenkäytöstä. Sadutustilanteissa ainoastaan toisia vahingoittavat tai satuttavat aiheet eivät ole sallittuja (Karlsson 2014, 264).

Juusolan mukaan tunteiden säätely on tärkein sosiaalinen taito. Tunteiden säätelyllä tarkoitetaan esimerkiksi myönteisten tunteiden vahvistamista, eli toisen iloon ja huumoriin yhtymistä. (Juusola 2011, 96.) Huumorin käyttö ilmeni jokaisella ryhmäsadutuskerralla, jonka vuoksi halusimme nostaa sen erikseen tähän kappaleeseen. Lapset hauskuuttivat toisiaan ja etsivät kaikkia naurattavia juonenkäänteitä. Pajun mukaan toisten naurattaminen ja yhteinen nauru näkyvät usein ryhmäsadutuksen aikana. Lapsilla saattaa syntyä oma huumori, jota aikuiset eivät välttämättä täysin ymmärrä. (Paju 2004, 207.) Huumori näkyi myös saduissa käsitellyissä teemoissa. Ryhmäsaduissa tyypillisiä aiheita ovat fyysiset sadut, kuten kakka- ja pissasadut, joiden kertominen yhdessä voi huvittaa lapsia (Paju 2004, 207). Sadutuksen aikana lapset huomasivat näiden asioiden naurattavan toisia. Alla lasten keksimä satu, joka nauratti koko ryhmää.

”Olipa kerran kakka joka kakkas kakkapökäleen päälle. Se meni uimaan ja se meni pihalle ja sulasi ja kaikki pelästy että onko toi kakkapökäle. Loppu”

Saduissa lapset voivat käsitellä myös vaikeita asioita, kuten kuolemaa, joka oli yksi ryhmäsadutuksessa esiin nousseista teemoista. Lasten kiinnostus symbolisiin asioihin, kuten kuolemaan, lisääntyy ymmärtämisen myötä 5–6-vuotiaana. (Juusola 2011, 46–47). Aikuisille tämä voi olla epämiellyttävää ja herättää erilaisia tuntemuksia, jopa ahdistusta. Kuolema-aiheisia satuja kertovat kaikenikäiset lapset niin yksin, kuin ryhmässäkin. Sadut ovat usein monimerkityksisiä ja ryhmäsadut voivat olla myös hulluttelua teemalla. (Riihelä 2006, 24–25.) Saduissa lapset hassuttelivat kuolema –teemalla.

”Olipa kerran köppönen joulupukki. Se kaatu. Se kaatu ja meni kuppeliskeikkaa ja meni lampeen. Ja se upposi veteen. Sitten se kaatu ja taas ja taas se lensi tuolia päin AUTS AUTS. Sitten siltä tuli verta ja se kuoli, kuoli. Sitten se törmäsi taas. Sitten kiipesi kenkähyllylle ja sieltä tippusi ja sano AUTS AUTS. Kuka metelöi AUTS. Kello on jo yheksän. Sitten se törmäsi isoon jättikiveen ja tuli kaikkialta verta. Sitten tulitti veteen. Sitten se pierasi. Se piereskeli aina ja törmäsi kelloon ja sitten se tapasi hiiren joka puri pepusta ja sitä sattu ja hyppäsi päällä ja se meni rikki. Sitten se tapasi possun joka röhröh. Sitten se tapasi härän joka puski. Sitten se meni autotielle. Siellä oli auto ja kuoli taas. ”

Toisaalta lapset myös yhdistivät edellä mainittuja teemoja:

”Olipa kerran kakkapöksy joka piereskeli, se pierasi ihmisen päälle se ihminen kuoli ja se tippui mereen ja kalat söi sen terävillä hampailla. ”

Muita saduissa näkyviä teemoja olivat numerot ja aakkoset, joista lapset olivat selvästi kiinnostuneita. Lapset kuuntelivat tarkasti saduttajan lukiessa satuun kerrottuja aakkosia ja numeroita. Tässä iässä lapsia alkavatkin kiinnostaa jo koulu- ja laisten taidot, kuten keskittyminen numeroihin ja kirjaimiin (Järvinen ym. 2009, 64).

”Yksi kaksi kolme neljä viisi kuusi seitsemän kahdeksan yhdeksän kymmenen yksitoista kaksitoista kolmetoista neljätoista ja viisitoista. ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÄÄÖ.”

Mielenkiintoista oli huomata sadustilanteista lasten keskittyminen sadun kuunteluun. Sadun kertominen tuntui tärkeältä ja erityiseltä hetkeltä, jolloin kaikki kuuntelivat tarkasti. Jopa silloin, kun yleisilmapiiri oli lasten keskuudessa mennyt hieman levottomaksi, sadunkerronta hetkellä tunnelma rauhoittui. Tarinan lukua odotettiin innoissaan ja lapset ottivat silloin herkemmin katsekontaktia sekä toisiinsa, että saduttajaan. He tarkkailivat toistensa ilmeitä ja nauroivat yhdessä hassuille jutuille.

Lastentarhanopettajan mukaan pienryhmän lapset hakeutuivat leikkimään vain hyvien ystäviensä kanssa. Lapsiryhmä, jolle järjestimme ryhmäsadutusta, koostui lapsista, jotka eivät olleet ystäviä keskenään. Hyvä ilmapiiri ja ryhmähenki syn-

tyivät ryhmäsadutuskertojen myötä. Juusolan mukaan yhdessä koetut myönteiset tunteet, kuten yhteisen huumorin aiheuttama ilo, vahvistavat ryhmän sisäisiä suhteita (Juusola 2011, 97) On tärkeää varmistaa, että lapset tottuvat toimimaan muidenkin kuin parhaiden ystäviensä kanssa, jotta heidän olisi myös tulevaisuudessa helpompaa kohdata uusia ja erilaisia ihmisiä (Järvinen 2009, 162).

Onnistumisen kokemukset ilahduttivat meitä toiminnallisen osuuden aikana. Kirjoitimme jokaisella kerralla kaikkien osallistuvien nimet paperille, johon satu kirjoitettiin. Saduttaja kannusti lapsia esittelemään itsensä. Yksi lapsista ujosteli oman nimensä kertomista, mutta viimeisellä kerralla esitteli itsensä lisäksi myös muut lapset. Useasti ennen sadutuksen aloittamista saduttaja kysyi lasten kuulumisia. Kyseinen lapsi ujosteli kertomista ja saattoikin sanoa ”En tiä”. Toiseksi viimeisellä kerralla kuitenkin hän kertoi pitkästi, mitä teki viikonloppuna. Muutoksiin on saattanut vaikuttaa se, että useiden toimintakertojen jälkeen saduttaja ja muut lapset ovat tulleet lapselle tutummaksi. Sadutuksella kuitenkin opetellaan oman paikan ottamista ja omien ajatusten esille tuomista sekä aktiivisuutta ja aloitteellisuutta, minkä uskomme auttaneen lasta rohkaistumaan. Sadunkerrontaan hän rohkaistui nopeasti ja innostuikin siitä, mutta esimerkiksi ennen toimintaa ja sen jälkeen ujosteli aikuiselle puhumista. Parhaimmillaan sadutus tukee lapsen itsevarmuutta ja rohkaisee ilmaisemaan itseään sadutuksen ulkopuolella. Viimeisen sadutuskerran jälkeen piirsimme lasten kanssa, jolloin kyseinen lapsi ensimmäistä kertaa omasta aloitteestaan kertoi kuulumisiaan meille.

Olemuksellaan ja ilmeillään saduttaja näyttää sadutettavalle tai sadutettaville olevansa aidosti kiinnostunut kuuntelemaan. Hän ei puutu kertomuksen sisältöön. (Karlsson 2014, 24). Saduttaja pyrki katseella ja hymyllä rohkaisemaan lapsia ja näyttämään olevansa aidosti kiinnostunut heidän ajatuksistaan. Pyrimme pitämään tilanteen sekä ympäristön rauhallisena. Sadutuskerroilla meillä oli käytössä erillinen tila, jossa saimme olla keskeyttämättä. Sekä saduttaja että sadutettavat istuivat tilanteessa istuintyynyillä lattialla.

Päiväkodissa sadutusta on helppo ottaa mukaan arkitilanteisiin. Sadutusta voidaan tehdä lapsen kanssa kahdestaan tai ryhmässä. Etuna on silloin myös se, että lapset ovat toisilleen ja saduttajalle tuttuja, mikä helpottaa ilmapiirin luomista.

Toimintakauden alussa sadutus on myös toimiva tutustumismenetelmä. Ryhmäsadutuksen avulla voidaan ryhmäyttää ja luoda yhteisöllisyyden tunnetta. Mielestämme sadutusta tulisi hyödyntää paljon enemmän nykyiseen verrattuna. Pienistäkin hetkistä voi löytää sopivan sadutushetken. Kasvattajan tulisi tällöin huomioida lasten aloitteet sopivaa sadutustilannetta varten tai itse ehdottaa sadutusta sopivalla hetkellä.

Tutkimuksemme tulokset eivät ole yleistettävissä, sillä havaintomme perustuu vain yhden ryhmän toimintaan. Sosiaaliset taidot, mitä ryhmäsadutustilanteessa ilmenee ja mitä lapset tarvitsevat sen aikana, riippuvat lukuisista asioista. Näitä asioita voivat olla muun muassa lasten temperamentti- ja mieliala sadutus- hetkellä, lasten väliset suhteet sekä tila missä ryhmäsadutusta järjestetään. Kokemuksimme perusteella ryhmäsadutus on hyvä keino sosiaalisten taitojen harjoitteluun. Menetelmän vaivattomuuden vuoksi sen toimivuutta on helppo kokeilla tai ottaa käyttöön osaksi päiväkodin arkea.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3.painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Ahonen, L. 2017a. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahonen, L. 2017b. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Haapasalo, T., Kirkkopelto, K. & Repo, L. 2016. Mun ja sun juttu! Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. 2.painos. Helsinki: Lasten keskus.

Ikonen, O. 2000. Oppimisvalmiudet ja opetus. 3.painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jalovaara, E. 2006. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Tampere: Pilot-kustannus.

Juusola, M. 2017. Vahvaksi rakastetut lapset. Uudistettu painos. Helsinki: Otava.

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuden ja yhteisöllisyyden varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto Oy.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. 4.painos. Helsinki: Kirjapaja.

Karlsson, L. 2014. Sadutus: Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karlsson, L. & Riihelä M. 2006. Tervetuloa lasten kuuntelun ja sadutuksen maailmaan – sadutus pähkinänkuoressa. Teoksessa Karlsson, L. (toim.) Lapset kertovat... Helsinki: Stakes.

Kauppila, R. 2006. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot: Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. 2.painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Kerola, K., Kujanpää, S. & Kallio, A. 2013. Ihmiseltä ihmiselle: Sosiaaliset taidot: harjoituksia lapsille, nuorille ja aikuisille. Helsinki: Opetushallitus.

Koivunen, P. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa: Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Lajujen K., Andell, L. & Ylenius-Lehtonen, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Lapset kertovat ja toimivat. 2019. Sadutusohje. Luettu 15.4.2019

<https://lapsetkertovat.org/toimintamme/sadutus/sadutusohje/>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lummelahti, L. 2004. Arviointi yksilöllisen esiopetuksen perustana. Teoksessa Kupila, P. (toim.) Arvioidaan yhdessä: Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi.

Lyytinen, H. & Lyytinen, P. 2003. Tiedollinen kehitys lapsuudessa. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon: Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. 2.painos. Helsinki: WSOY.

Marjanen, P., Marttila, M., Varsa, M. 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S., Hannukkala, M. 2015. Lapsen mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. 2. painos. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään: Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. 4.painos. Vantaa: Pedatieto.

Nurmi, J. 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. 6.painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Opetushallitus. 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Tampere: Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy. Luettu 6.5.2019.

https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy. Luettu 14.4.2019.

https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Paju, E. 2004. Lasten omat tarinat – toden, sadun ja vuorovaikutuksen leikkiä. Teoksessa Piironen, L. (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY.

Poikkeus, A-M. 2011. Itsesäätely sosiaalisten taitojen ja suhteiden perustana. Teoksessa Aro, T. & Laakso M-L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus.

Riihelä, M. 2004. Saduttamalla jakamiseen. Teoksessa Piironen, L. (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY.

Riihelä, M. 2006. Kuolema lasten saduissa. Teoksessa Karlsson, L. (toim.) Lapset kertovat... Helsinki: Stakes.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tahkokallio, K. 2003. Mitä tehdä levottomille lapsille. Helsinki: WSOY.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.

Turunen, K. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Jyväskylä: Atena.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2013. Lapsuus: Erityinen elämänvaihe. Helsinki: Sanoma Pro

LIITTEET

Liite 1. Sadutusohje

1(2)

Sadutusohje

Sadutusmenetelmä sopii kaikille, ja se on helppo käyttää. Sadutuksen idea on antaa lapselle, nuorelle tai aikuiselle mahdollisuus kertoa omista ajatuksistaan. Sadutuksessa kuuntelija ja kirjaaja on puolestaan kiinnostunut ja haluaa aidosti kuunnella, mitä toinen mieli kertoo juuri sillä hetkellä.

Tervetuloa lasten, nuorten ja aikuisten kuuntelun, kohtaamisen ja sadutuksen maailmaan!

Tässä on **pikaohje** sadutukseen. Sadutustapahtuma kestää yleensä 5-15 minuuttia. Helpoin on saduttaa lasta. Voit myös saduttaa aikuista, kuten työtoveria, puolisoa, ystävää, omaa vanhempaa tai aikuisryhmää. Tärkeintä on olla aidosti ja arvostelematta kiinnostunut, mitä toinen haluaa kertoa. Voit jälkikäteen miettiä, mitä sait tietää TOISEN ajatuksista tai tavasta toimia, kun pysähdyit kuuntelemaan. Samalla voi tietysti pohtia, saiko sellaista uutta tietoa, jota voit hyödyntää arjessasi?
Nautinnollisia sadutushetkiä!

Sadutuksen aloitus

Sano lapselle, nuorelle, ryhmälle (tai aikuiselle):

”Kerro satu (tarina tai juttu).

Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot.

Lopuksi luen tarinasi ja voit muuttaa tai korjata sitä mikäli haluat.”

Kehota lasta, lapsiryhmää tai aikuista (älä kysy!): ”Kerro satu tai juttu!” Kirjoita sitten kertojan tarina juuri niin kuin hän sen sillä hetkellä haluaa kertoa. Kirjoita sana sanalta muistiin kertojan nähden mitään muuttamatta tai korjaamatta. Kun tarina on valmis, lue se kertojalle, jotta hän voi korjata tai muuttaa sitä, mikäli itse haluaa. Satu on mukava lukea myös muille (oppilaille, vanhemmalle tai muille aikuisille), mikäli siihen on kertojan lupa. Kirjaa myös huomioita sadutustilanteesta: miten se alkoi, mitä mietit, miten sadutettava reagoi, mikä hämmästytti jne. Pyydä lupaa kertojalta, että saat ottaa kertomuksen mukaan ja lukea se tapaamisessamme. Tee se vasta sadutuksen jälkeen. Tärkeää on luoda tilanne, jossa osoitat aidon kiinnostuksesi toisen kuuntelemiseen. Yritä siis välttää tunnetta siitä, että teet vain annettua tehtävää.

Lapsi haluaa usein piirtää kertomuksestaan kuvan. Joskus lapset haluavat piirtää ensin kertomuksen ja kertoa vasta sitten. Kirjaa myös kertojan nimi, ikä sekä päivämäärä, milloin satu kerrottiin ja vaikka kirjauspaikka. Erilliselle paperille voi kirjoittaa, miten tilanne alkoi ja mitä sitten tapahtui. Myös omia

(jatkuu)

ajatuksia ja tunnelmia voi merkitä muistiin. Muutaman sadutuskerran jälkeen saduttaja eli kirjaaja oppii toimintatavan, joka alkaa tuntua helpolta ja luontevalta.

Lasten saduille voi varata oman kansion kirjahyllyyn tai ripustaa ne seinälle lasten nähtäville. Uusia satuja voi tehdä milloin, missä ja kuka vaan.

Tärkeää on, että aikuinen tai nuorempikin kirjaaja on aidosti kiinnostunut kuulemaan, mitä kertojalla on sanottavana ja välittää tämän sanoman myös ilmeillään. Sadutus muodostuu kertojan ja saduttajan yhteiseksi ”jutuksi”. Se syntyy ”meidän välissä”, kun toinen haluaa kuunnella ja toinen kertoa. Sadutus antaa yhteistä aikaa. Kertomusta ei arvioida tai arvostella eikä siitä tehdä pitkälle vietyjä tulkintoja. Kertoja päättää, millainen tarina on. Se voi olla parin sanan mittainen, ”kirja”, kokemus tai vaikka vitsi. Siitä iloitaan yhdessä.

Lähde: Lapset kertovat ja toimivat

<https://lapsetkertovat.org/toimintamme/sadutus/sadutusohje/>

Liite 2. Saatekirje vanhemmille

Hyvä huoltaja!

Olemme sosionomiopiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulusta ja teemme toiminnallista opinnäytetyötä aiheenamme sosiaalisten taitojen tukeminen ryhmäsadutuksen avulla. Toteutamme sadutusta kolmen lapsen pienryhmässä noin kuusi kertaa maaliskuun aikana. Lasten yhdessä kertomista saduista on tarkoituksenamme toteuttaa satukirja.

Sadutuksessa lasta, tai kuten tässä tapauksessa lapsiryhmää, rohkaistaan kertomaan juuri sellainen satu, kuin hän/he itse haluavat. Satu kirjoitetaan sellaiseen, jonka jälkeen kertoja/kertojat saavat muokata sitä halutessaan. Sadutus on ryhmää tiivistävä sekä lapsen itsetuntoa ja kuuntelua lisäävä menetelmä.

Opinnäytetyössä ei käytetä lasten oikeita nimiä, eikä julkaista päiväkodin tai lapsiryhmän nimeä. Lapsenne ei siis ole tunnistettavissa opinnäytetyöstämme. Havainnoimme lapsiryhmää sadutustilanteessa ja sen helpottamiseksi tilanteet nauhoitetaan. Saatuja materiaaleja käytetään kuitenkin ainoastaan opinnäytetyömme tulosten analysointiin. Valmis opinnäytetyö julkaistaan www.theseus.fi sivulla.

Pyydämme teiltä lupaa lapsenne osallistumiseen toimintaan. Täytähän alla olevan lomakkeen ja palautat sen ryhmän henkilökunnalle 08.03.2019 mennessä. Vastaamme mielellämme kysymyksiin sähköpostin kautta.

Lapseni [] saa [] ei saa osallistua opinnäytetyömme toiminnalliseen osuuteen.

Allekirjoitus _____

Ystävällisin terveisin:

Jenni Järvinen

jenni.j.jarvinen@tuni.fi

Maiju Kiviniemi

majju.kiviniemi@tuni.fi

Liite 3. Havainnointilomake

1(2)

Havainnointilomake (lapsi a).

1. Sanaton:

Nyökyttely:

Silmien pyörittely/huokailu/tms (negatiivinen reagointi):

Katsekontakti (puhuessa/kuunnellessa):

Toisten kuuntelu (saduttaja/muut lapset):

Hymyily/naureskelu:

Muiden tunnetilojen tarkkailu:

Tunteiden ilmaisu/muiden tunteiden ymmärtäminen:

Muiden toiminnan tarkkailu:

Ohjeiden noudattaminen

Sitoutuminen toimintaan:

Muuta:

(jatkuu)

2. Sanallinen:

2(2)

Osallistuu keskusteluun, tuo omia ajatuksia esille (kuinka paljon osallistuu):

Kommentoi muiden sanomisia:

Käyttäytyminen ristiriitatilanteissa:

Vuorottelu (puhuu toisten päälle/antaa muille tilaa):

Muiden huomioiminen keskustelutilanteissa:

Auttaminen/avun tarjoaminen/pyytäminen:

Neuvominen, ohjeiden antaminen:

Itsensä esittely:

Kysyminen, kysymyksiin vastaaminen:

Tarinan muokkaaminen lukemisen jälkeen:

Muuta:

Liite 4. Haastattelurunko

Haastattelukysymykset lastentarhanopettajalle ennen toimintatuokioiden aloittamista:

1. Mitä sinun mielestäsi sosiaaliset taidot tarkoittavat päiväkotikäisillä? Mihin lapset tarvitsevat sosiaalisia taitoja päiväkodissa?
2. Onko päiväkotikäisten lasten sosiaalisissa taidoissa suurta eroavaisuutta, jos kyllä, miten se näkyy arjessa?
3. Miten mahdolliset heikkoudet sosiaalisissa taidoissa huomioidaan?
4. Onko päiväkodissa riittävästi resursseja sosiaalisten taitojen tukemiseen?
5. Miten päiväkodissa tuetaan lasten sosiaalisia taitoja? Voitaisiko päiväkodissa tukea paremmin lasten sosiaalisia taitoja, jos kyllä niin miten?
6. Miksi kyseiset lapset/miksi toiminta hyödyttäisi heitä?
7. Kuvaile toimintaan osallistuvien lasten sosiaalisia taitoja
8. Millaiset suhteet lapsilla on keskenään?
9. Miten lapset toimivat ryhmässä?
10. Miten sadutusta hyödynnetään päiväkodissa?